

ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΣ
ΣΟΥΛΤΑΝΟΣ

Τίτλος πρωτοτύπου: Bizans Sultanı
Η πρώτη έκδοση του πρωτοτύπου παράχθηκε το 2011 στην Τουρκία
από τον οίκο Sel Yayıncılık
Copyright © Selçuk Altun
Για την ελληνική γλώσσα © Polaris Εκδόσεις 2014

Μετάφραση από τα τουρκικά: Νίκη Σταυρίδη
Επιμέλεια-διόρθωση: Νερίνα Κιοσέογλου
Σχεδίαση έκδοσης: Μαρία-Χριστίνα Κατσίχτη
Αρχική εικόνα εξωφύλλου: © Depositphotos.com/jumpingsack

Διατηρούνται όλα τα πνευματικά δικαιώματα. Κανένα τμήμα του βιβλίου δεν μπορεί να αναπαραχθεί, να αποθηκευτεί σε βάση δεδομένων ή να διαβιβαστεί με οποιαδήποτε μορφή ή με οποιοδήποτε, ηλεκτρονικό, μηχανικό, αντιγραφικό ή κάθε άλλο μέσο, χωρίς προηγούμενως να έχει δώσει άδεια ο εκδότης.

POLARIS ΕΚΔΟΣΕΙΣ: BIBΛΙΑ-MULTIMEDIA
Ναυαρίνου 17, 10681 Αθήνα
Τηλ.: 2103836482, fax: 2103807608
www.polarisekdoseis.gr, info@polarisekdoseis.gr

ISBN 978-960-6829-54-3

ΣΕΛΤΣΟΥΚ ΑΛΤΟΥΝ

ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΣ ΣΟΥΛΤΑΝΟΣ

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΑΠΟ ΤΑ ΤΟΥΡΚΙΚΑ: ΝΙΚΗ ΣΤΑΥΡΙΔΗ

POLARIS ΕΚΔΟΣΕΙΣ

για τη Μυνεβέρ
και τον Μουσταφά Ντάλοκαϊ

*Αν τη φιλήσω με σκοτώνουν
Αν δεν τη φιλήσω πεθαίνω*

Καρατζάογλαν

ΑΛΦΑ

Παλιά, κάθε φορά που έλεγα το όνομά μου εξηγούσα αμέσως και το τι σημαίνει στα αραβικά· αν τύχαινε μάλιστα να προφέρουν την τελευταία συλλαβή λάθος, ντρεπόμουν. Όταν κάποτε ζήτησα εξηγήσεις γι' αυτό, η γιαγιά είπε με παράπονο: «Μα είναι το όνομα του προπάππου σου.» Οι πρόγονοί μου στην Τραπεζούντα, ασχολούμενοι με τις εξαγωγές, είχαν γίνει η πιο εύπορη οικογένεια στον Πόντο. Είχα βαρεθεί ν' ακούω ατέλειωτες ιστορίες για το πώς κάποιοι «αναίσθητοι» παππούδες, που γεννήθηκαν μετά τον πόλεμο της Κριμαίας, σκόρπισαν την περιουσία μας.

Η μητέρα μου, αφού τελείωσε το Λύκειο της Τραπεζούντας, πέτυχε στη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου της Ισταμπούλ· με αυτή την πρόφαση κατέφυγε και ο παππούς στην πόλη. Ωστόσο δεν της επέτρεψε να ασκήσει τη δικηγορία, παρά μόνο να ασχολείται με τα θέματα της πολυκατοικίας όπου έμεναν στον Γαλατά και του κτιρίου γραφείων που είχαν στο Σισλί. Το γεγονός ότι η μονάκριβη κόρη του τα έφτιαξε με τον αμε-

ρικόνο ενοικιαστή τους υπήρξε το τελευταίο έναυσμα για προστριβές του παππού με τη σύζυγό του. Τελικά η μητέρα μου παντρεύτηκε, και με την έγκριση του πατέρα της, τον Πολ Χάκετ, αντιπρόσωπο ενός διεθνούς περιοδικού. Και τον επόμενο χρόνο, λέει, ήρθα εγώ στον κόσμο, στο νοσοκομείο που απείχε εβδομήντα βήματα από το σπίτι μας. Ο παπούς πέθανε όταν ήμουν δύο χρονών, κι έπειτα από τέσσερις μήνες η μητέρα και ο πατέρας μου χώρισαν. Ο Πολ Χάκετ επέστρεψε στη χώρα του και από τότε δεν έμαθε κανείς γι' αυτόν. Όσο για μας, μετακομίσαμε στο σπίτι της γιαγιάς, μια πόρτα δίπλα.

Μέχρι να τελειώσω το λύκειο ζήσαμε στο ίδιο σπίτι. Σε ένα πλαίσιο όπου η γιαγιά οριζόταν ως «η μητέρα του σπιτιού», η μητέρα μου κι εγώ ήμασταν σαν δυο αδέρφια «σε μόνιμη τσαντίλα». Όταν ρώτησα κάποτε «Μα ούτε μία φωτογραφία του πατέρα μου δεν υπάρχει;» η γιαγιά απάντησε: «Αν θες να δεις τον ανεπρόκοπο, να κοιτάξεις στον καθρέφτη!» Χάρη στον ανεπρόκοπο πατέρα, ευτυχώς δεν έμοιασα στη μάνα μου, μια γυναίκα με γουρλωτά μάτια, φάτσα αλόγου και κατσαρό μαλλί. Όσο πιο κομφευόμενη γινόταν η μάνα μου, τόσο μεγάλωνε η ασχήμια της. Φυσικό ήταν να ξεμεροβραδιάζεται στα σαλόνια αισθητικής. Ήταν φιλόδοξη και καταφερτζού· ισορροπούσε με μαεστρία ανάμεσα στην υπουλία και τη μυστικοπάθεια. Δεν της έφταναν οι 34 ενοικιαστές στα γραφεία και οι άλλοι 12 στην πολυκατοικία, αγόρασε και άλλα τρία κτίρια που τα βρήκε κοφοχρονιά στον παρακάτω δρόμο.

Η οικογενειακή εστία μας διαλύθηκε νωρίς επειδή ο Πολ Χάκετ ξελογιάστηκε με μια νεαρή Καναδή. Η πληροφορία αυτή μου μεταφέρθηκε από τον θυρωρό μας, κατά τις διαταγές της γιαγιάς, όταν ήμουν οκτώ χρονών. Η μητέρα μου ταραζόταν κάθε πρωί που με αντίκριζε. Η αποστροφή της για μένα κράτησε μέχρι τη στιγμή που έφτασε η είδηση του θανάτου του Πολ Χάκετ. Ο ηλικιωμένος εβραίος ψυχολόγος στον οποίο με πήγαν ορκιζόταν πως η στάση της ήταν μια αντίδραση έμμεσης προβολής στον πρώην σύζυγό της.

Ποτέ της δεν μου πήρε παιχνίδια, δεν μου γιόρτασε τα γενέθλια, δεν ενδιαφέρθηκε για τα μαθήματά μου. Για ένα διάστημα έτρεφα την υποψία ότι πιθανόν μ' αυτό τον τρόπο έπαιρνε εικονική εκδίκηση από τον πρώην σύζυγό της. Όταν χρειαζόμουν βοήθεια στα μαθήματά μου, έτρεχα στον Άρχοντα του Γαλατά, τον Εουτζένιο Τζενιάλε. Αυτός ο Λεβαντίνος, που οι μετανάστες από την Ανατολή τον φώναζαν «Ενγκίν Μπαμπά», ήταν συνταξιούχος καθηγητής ιστορίας της τέχνης. Από αυτόν τον σοφό άνθρωπο, που έμοιαζε να έχει μείνει μόνιμα στα εξήντα, έμαθα να διαβάζω λήμμα το λήμμα την εγκυκλοπαίδεια, να ξεκοκαλίζω το λεξικό, να ανακαλύπτω καλλιτεχνικά ρεύματα στις προσόψεις εγκαταλειμμένων πέτρινων κτιρίων, να διατάζω τη θάλασσα, να θέτω αινίγματα στον ουρανό.

Τη χρονιά που θα ξεκινούσα το δημοτικό ο Εουτζένιο μού χάρισε ένα βαλσαμωμένο ψαροπούλι κι από τότε πια δεν είχα μάτια για κανένα άλλο παιχνίδι. Ήταν ένα πουλί που είχε μήκος περίπου 20 εκατοστά, ζωηρό

θαλασσί χρώμα στη ράχη και την ουρά, σκούρο πράσινο στους ώμους, λευκό κάτω από τον λαιμό, και είχε σουβλερό ράμφος. Το είχα βγάλει Τριστάν· άγνωστο ποιος με κατεύθυνε σ' αυτό το όνομα.

Η πιο ωραία πολυκατοικία στην οδό Χατζί Αλί είναι το «Ισπιλάντιτ Απαρτμάν».¹ Στην ίδια πλευρά του δρόμου ακουμπούν στους ώμους του τα υπόλοιπα κατάκοπα κτίρια, ενώ τα άλλα της απέναντι πλευράς γέρνουν μπροστά λες και παρίστανται σε θρησκευτική λειτουργία. Στον πάνω-πάνω όροφο του πέτρινου κτιρίου είναι τα δύο ευρύχωρα διαμερίσματα όπου έμενε ανέκαθεν η δική μας οικογένεια. Κάθε φορά που έμπαινα στο ασανσέρ και πατούσα το κουμπί για τον έβδομο όροφο ήξερα πως σε λίγο μια πνοή δροσεράδας πρόκειται να χαϊδέψει το πρόσωπό μου. Με το που έμπαινα στο καθιστικό μ' αγκάλιαζε η θεά της θάλασσας που απλωνόταν από τον Βόσπορο μέχρι τον Κεράτιο Κόλπο με φόντο το περίγραμμα της Πόλης όπου προεξείχαν τα βυζαντινά και οθωμανικά μνημεία. Αυτό το αγνό πανόραμα ήταν ο στίβος των παιχνιδιών μου. Μόλις τέλειωνα τα μαθήματα πήγαινα και κόλλαγα στο τζάμι της βεράντας και άρχιζα από κει να ρυθμίζω την κίνηση των πλοίων στη Θάλασσα, λες και κρατούσα χειριστήριο στο χέρι. Μετέτρεπα τη θάλασσα του Μαρμαρά σε διακοσμητική πισίνα και αυτοσχεδίαζα ερωτικές περιπέτειες ανάμεσα στα φορτηγά πλοία, τα βαπόρια, τις

¹ Ισπιλάντιτ, παραφθορά της γαλλικής λέξης splendide (λαμπρός/ή). Απαρτμάν, στα τουρκικά η πολυκατοικία. (Σ.τ.Μ.)

φαρόβαρκες και τα επιβατικά βαποράκια. Κι όταν ο ήλιος καρφωνόταν σαν προβολέας πάνω στη θάλασσα, ξεκινούσα έναν πόλεμο ανάμεσα σε δυο στρατιές από επιθετικά κύματα. Ο στρατός που έτρεχε από τη Θάλασσα προς τον Βόσπορο λεγόταν Μάρμαρα ενώ οι επαναστάτες που έτρεχαν από την άλλη πλευρά ήταν οι Αραμράμ.² Καθώς αναπαριστούσα τον πόλεμο με όλα τα εφέ του ο μικρός Τριστάν τραμπαλιζόταν πάνω στα γόνατά μου. Οι γλάροι αποτελούν το φυσικό στολίδι στις στέγες των κτιρίων του Γαλατά, τα πιο πρόσφατα από τα οποία έχουν ηλικία 150 χρόνων. Είχα υιοθετήσει, παρ' όλες τις διαμαρτυρίες του Τριστάν, έναν μαδημένο γλάρο που ερχόταν συχνά-πυκνά στη βεράντα. Τον είχα ονομάσει Αρτού, αλλά από τότε που τον είδα να τρώει τα περιττώματά του τσαντίστηκα μαζί του κι έγινα χορτοφάγος. Το επίθετο που έγραφε η ταυτότητά μου (Ασίλ) ήταν της μητέρας μου, ωστόσο την ίδια τη φώναζα με το όνομά της. «Σ' ευχαριστώ, Ακιλέ, για τα παιδιάρίσματα με τα οποία μου συμπεριφέρθηκες όταν ήμουν μικρός. Διαφορετικά, δεν θα απολάμβανα τόσο νωρίς την αυτάρκειά μου», της είπα τη μέρα που πήρα το απολυτήριο του λυκείου.

Όταν πεθυμούσα να δω το ιερό μου σύμβολο, τον Κουλά,³ έτρεχα στην κουζίνα. Λίγο να τραβούσα τη δαυτελένια κουρτίνα, το κυλινδρικό μνημείο ύψους 70 μέ-

² Πρόκειται για την ίδια λέξη ανάστροφα. (Σ.τ.Μ.)

³ Κουλάς: ο Πύργος του Γαλατά στα ελληνικά της Πόλης [«κουλέ» στα τουρκικά: πύργος]. Θα αναφέρεται ως Κουλάς στο βιβλίο όποτε ο συγγραφέας τον λέει σκέτα Πύργο. (Σ.τ.Μ.)

τρων ερχόταν καταπάνω μου. Κάθε φορά που αντίκριζα τον κωνικό σκούφο του λαχταρούσα να φάω παγωτό χωνάκι. Με είχαν απογοητεύσει η τουρκική λογοτεχνία και οι τέχνες, αφού κανένας ποιητής ή ζωγράφος δεν είχε ριχτεί στο κενό από τα κιγκλιδώματά του. Την ώρα που εγώ με τα κιάλια έψαχνα να δω στον Κουλά μυστηριώδεις μορφές, ένας ξεναγός εξηγούσε σαν ρομπότ σε μια ομάδα αποχαυνωμένων τουριστών πώς χτίστηκε ο ξύλινος αρχικά πύργος το 528 από τον βυζαντινό αυτοκράτορα Ιουστινιανό, πώς οι Γενοβέζοι έφτιαξαν τη λαξευτή λιθοδομή το 1348 και πώς επιδιορθώθηκε ο πύργος από τους Οθωμανούς το 1510. Ατενίζοντάς τον πέτρα προς πέτρα, έμαθα πώς να χάνομαι σε τρισδιάστατες διαδρομές μέσα στη σήραγγα του χρόνου. «Ο Πύργος του Γαλατά είναι διαμεσολαβητής ανάμεσα σε Βυζαντινούς και σε Οθωμανούς», έλεγε ο Εουτζένιο.

Αυτόν τον αιώνιο εργένη, τον Εουτζένιο Τζενιάλε, που τον είχα για πνευματικό πατέρα, τον είχα γνωρίσει μέσω του Αλμπέρτο. Μέχρι να πάμε στο πανεπιστήμιο είχαμε φοιτήσει στα ίδια σχολεία ο Αλμπέρτο Λόνγκο κι εγώ. Ζούσε με τη μητέρα και την αδελφή του, Έλσα, στο Ντογάν Απαρτμάν, μια μνημειακή πολυκατοικία του Γαλατά, και ο Εουτζένιο ήταν γείτονάς τους. Ο πατέρας του Αλμπέρτο, Ιταλός, είχε εγκαταλείψει τη σύζυγό του, Χιώτισσα, και είχε εγκατασταθεί στη Μελβούρνη. Τουλάχιστον ο Αλμπέρτο περνούσε κάθε καλοκαίρι έναν μήνα κοντά στον πατέρα του που ήταν καπετάνιος σε γιοτ. Η μητέρα του, εργασιομανής, διηύθυνε το λογιστήριο ενός ξενοδοχείου. Έλεγε το όνομά

μου αντίστροφα και γελούσε. Η πρασινομάτα Έλσα, δύο χρόνια μεγαλύτερή μου, ήταν ο πρώτος μου έρωτας. Νόμιζα πως κι εκείνη ήταν τσιμπημένη μαζί μου, επειδή όταν πηγαίναμε σινεμά μ' έπιανε αγκαζέ και μου τσίμπαγε το μάγουλο. Τη χρονιά που θα πήγαινε στο λύκειο έφυγε για τη Γένοβα όπου ζούσε η αδελφή του πατέρα της και εκεί ανακάλυψε ότι ήταν λεσβία. Ύστερα εγκαταστάθηκε στη Βενετία.

Πολύ γρήγορα εξοικειώθηκα με το Δημοτικό Σχολείο Οκτσού-Μουσα, που ήταν 222 βήματα πιο πέρα από το σπίτι μας. Το κτίριο ορθωνόταν με θεατρικότητα και έδειχνε να αφηφά την κλίση του δρόμου. Προσπαθούσα να είμαι ο πρώτος της τάξης αρχικά για να εντυπωσιάσω τη γιαγιά και, αργότερα, στο λύκειο παίρνοντας έπαινο, για να κάνω το ίδιο με τα ακατάδεχτα κορίτσια - μάταια όμως. Μετά την Έλσα δεν ερωτεύτηκα ξανά. Ούτε έζησα κανένα φλερτ που κατάφερε να συνεπάρει εμένα ή την άλλη πλευρά. Σιχαινόμουν τους άντρες που για να ρίξουν κορίτσια έκαναν μέχρι και τον παλιάτσο, όμως ακόμη περισσότερο έτρεμα την απόρριψη. Η γιαγιά, που θεωρούσε υπερβολική την περηφάνια μου, έλεγε: «Απ' τον παππού στον εγγονό!»

Όταν γράφτηκα στο Αυστριακό Λύκειο, 155 βήματα από το σπίτι μας, ο Εουτζένιο αρχέστηκε μονάχα να πει: «Θα μάθεις καλά γερμανικά και αγγλικά.» Ήταν της μόδας να παρομοιάζουμε το σχολείο με φυλακή, αλλά εμένα μου θύμιζε πιο πολύ στρατιωτικό νοσοκομείο, σαν αυτά που βλέπαμε στις ηρωικές ταινίες. Απορούσα με κείνους που κώλωναν με τα μαθήματα ξένης

γλώσσας: κάθε καινούργια λέξη που μάθαινα μου άνοιγε κι άλλο την όρεξη, σαν να συμπλήρωνα κάθε φορά κι από ένα τετραγωνάκι στο ψηφιδωτό του σταυρόλεξου. Ο αγαπημένος μου δάσκαλος ήταν ο κύριος Τ. Μπ. που σε κάθε ευκαιρία μας έλεγε κι από κάποιο απόφθεγμα του Ελίας Κανέτι. «Δεν παίρνω καμιά ευθύνη αν σου γίνει πάθος», μου είχε πει τότε που μου μάθαινε σκάκι. Δεν τον απογοήτευσα στη διάγνωση που είχε κάνει: «Το 'χεις στη φύση σου να είσαι πολύγλωσσος.» Όταν αποφοίτησα από το λύκειο στον εκατοστό ενδέκατο χρόνο από την ίδρυσή του, ήξερα καλά ιταλικά και γαλλικά. Επιπλέον, για να αποκρυπτογραφήσω τη μαρμαρίνη επιγραφή πάνω από τη στερεωμένη βρύση που γειτόνευε με τον Πύργο του Γαλατά, είχα μάθει και οθωμανικά.

Είχα βάλει τη γιαγιά να μου πάρει την τουρκική Εγκυκλοπαίδεια Μπριτάνικα λέγοντάς της πως συμπεριλαμβανόταν στα υποχρεωτικά βιβλία μας. Μέσα σε οκτώ χρόνια διάβασα και τους 22 τόμους, αράδα προς αράδα, πέντε σελίδες τη μέρα. Όταν για πρώτη φορά η μάνα μου άνοιξε την πόρτα του δωματίου μου σαν να ήταν γιορτή, ήμουν στην τρίτη γυμνασίου και είχα απορροφηθεί διαβάζοντας το λήμμα «εντομολογία» στην εγκυκλοπαίδειά μου. Το χαμόγελο της Αικιέ ήταν γεμάτο υπονοούμενα και μ' έκανε να φυλλιαστώ.

«Ο πατέρας σου πέθανε», είπε, και η φωνή της μαρτυρούσε την ανακούφιση του «περασμένα ξεχασμένα».

Διάβαζα καχύποπτος πως «εκτός από τα 700 χιλιάδες και πλέον είδη εντόμων, υπάρχουν τουλάχιστον

άλλα τόσα που δεν έχουν οριστεί», και τότε αναρωτήθηκα πώς είχε μάθει την είδηση.

«Πώς;» έκανα. Πάγωσα όταν η Αχιλέ απάντησε: «Φάε το σταφύλι και μη ρωτάς για τ' αμπέλι.»

Ο θάνατος του πατέρα μου στάθηκε η αφορμή για να συμφιλιωθούμε. Είχε ηρεμήσει πια και δεν προσπάθησε να παραστήσει ξανά τη μητέρα. Μου έδωσε να καταλάβω ότι ήταν για μένα σαν μια μεγαλύτερη αδελφή έτοιμη να τρέξει αν το χρειαστώ, κι εγώ τη συγχώρεσα.

Η γιαγιά, μετά τον θάνατο του άντρα της, είχε πάει ως και για προσκύνημα στη Μέκκα. Έτσι και άκουγε να τη φωνάζουν Χατζί Ουλβιγέ⁴ συνέχιζε ακόμη πιο ζωηρά να παίζει τις χάντρες του κομπολογιού της. Είχε πρόσωπο άγιου ανθρώπου. Δεν έχανε καμία ταινία του παλιού τουρκικού κινηματογράφου στην τηλεόραση. Μερικές φορές καθόμουν κι εγώ να δω εκείνες τις απαίσιες ταινίες, μόνο και μόνο για να την ακούω να καταριέται τους ίδιους τους ηθοποιούς που έπαιζαν τους κακούς. Για να αποκτήσω την εύνοια αυτής της γιαγιάς με τη γεωργιανή καταγωγή, έκανα σε κάθε μπαϊράμι την τελετουργική προσευχή και νήστευα στην αρχή και στο τέλος του Ραμαζανιού. Υπήρχε ένα παράθυρο στην τουαλέτα, που η γιαγιά το είχε διακοσμημένο σαν «ανατολίτικη γωνιά», και από κει έβλεπες μέχρι και το παλάτι του Τόπκαπου. Η Χατζί Ουλβιγέ με προειδοποιούσε: «Μην τυχόν κοιτάξεις το Σαράι την ώρα που κάνεις τον

⁴ Χατζής / χατζήδαινα, προσφώνηση όσων έχουν πάει για προσκύνημα στη Μέκκα (οι μουσουλμάνοι) και στα Ιεροσόλυμα (οι χριστιανοί). (Σ.τ.Μ.)

μεγάλο καθαρισμό σου».⁵ Αυτός ήταν ο λόγος που για χρόνια δεν μπόρεσα να βγάλω ηχηρά τα αέριά μου όταν ήμουν στην τουαλέτα.

Κάθε φορά που κατεβαίναμε από τον Γαλατά στον Τοπχανέ ζούσαμε την ευχάριστη ένταση ότι τρυπώνουμε σε γειτονική πόλη. Η πιο μεγάλη τρέλα μας στα χρόνια του λυκείου είχε ως επίκεντρο τον Καφενέ του Νεζίχ, στο όριο ανάμεσα στις δύο συνοικίες. Ο χώρος ευωδίαζε μπαγιατίτικο τσάι και νικοτίνη, και δεν μπορούσαμε να μπούμε χωρίς να δώσουμε φιλοδώρημα. Με το που προσφέραμε στον χαζοχαρούμενο σερβιτόρο ένα πακέτο τσιγάρα, ξεκινούσε για μας ένας καταγιγισμός από συγκινήσεις. Οι σοφέρ, οι συνταξιούχοι και οι μονίμως εκνευρισμένοι άνεργοι που σύχναζαν στου Νεζίχ ήταν εθισμένοι στην τράπουλα και το στοίχημα. Όση ώρα παίζαμε ξερή με τον Αλμπέρτο ευχόμασταν να βγει κανένας καβγάς για να κάνουμε χάζι. Μια μέρα ένας ζόρικος νεαρός πήγε να μας την πέσει για το τίποτα ουρλιάζοντας: «Ρε γκιαούρικα μούλικα του Γαλατά!» Στο λεπτό βρέθηκε ανάμεσά μας ένας σωματώδης τύπος γύρω στα τριάντα. Έπιασε από το αφτί αυτόν που μας επιτέθηκε, τον έσυρε μέχρι την πόρτα και τον πέταξε έξω. Έτσι έγινε και γνωριστήκαμε με τον Ξανθό Ισκεντέρ Ελμπασάν, με το παρατσούκλι ο Αλβανός. Αφότου έχασε τη γυναίκα του λόγω επιπλοκής στη γέννα, ο Ισκεντέρ έφυγε από το σπίτι του πεθερού του

⁵ Ο μεγάλος και ο μικρός καθαρισμός είναι τελετουργικό πλύσιμο πριν από την προσευχή. (Σ.τ.Μ.)

στο Μπακίρκιοϊ και, άγνωστο για ποιον λόγο, εγκαταστάθηκε στον Γαλατά. Δεν πήγα ποτέ στο κατάστημα ασημικών που είχε συνεταιρικά στο Καπαλί-τσαρσί. Οι θαμώνες του καφενέ τον είχαν για αρχαιοκάπηλο, μα εγώ γελούσα και δεν έδινα σημασία. Ήταν υπομονετικός ακροατής και μιλούσε με την προφορά του μετανάστη, λέγοντας λίγα λόγια και τονίζοντας μία-μία τις λέξεις. Αυτός με έμπασε πρώτη φορά σε καπηλειό. Και η πρώτη γυναίκα με την οποία πήγα ήταν μια Σλάββα που αυτός μου είχε βρει. Κάποια μέρα ο Ισκεντέρ μετακόμισε στο ισόγειο του Ίντιγκο Απαρτμάν, διαγώνια από τη δική μας πολυκατοικία, και λίγο-λίγο έγινε ο μυστικοσύμβουλος και προστάτης μου. Η Ακιλέ τον αποκαλούσε «ο λούμπεν ιππότης του Γαλατά».

Οι Βυζαντινοί είχαν εγκαταστήσει τους Γενοβέζους στον Γαλατά για να προσφέρουν υπηρεσίες επιμελητείας. «Είμαστε μία μάζα που αποκόπηκε πριν από 800 χρόνια από το παγόβουνο της Γένοβας και κόλλησε στην Κωνσταντινούπολη»,⁶ συνήθιζε να λέει ο Εουτζένιο. Ίσως γι' αυτό δεν εξεπλάγην καθόλου όταν πήγα στη Γένοβα και βρήκα τόσες αντιστοιχίες και ομοιότητες. Ο Γαλατάς ήταν μια συνοικία όπου ζούσε άλλοτε μια νοικοκυρεμένη μειονότητα καλοστεκούμενων μεσοαστών. «Όταν μετακομίσαμε εδώ, έμοιαζε με λημέρι φαντασμάτων»,

⁶ Η Κωνσταντινούπολη θα γράφεται με πλάγια γράμματα όποτε αναφέρεται με την ελληνική ονομασία της μέσα στο τουρκικό κείμενο. Στα υπόλοιπα μέρη του βιβλίου όπου αναφέρεται η Πόλη, ακολουθείται η σημερινή τάση των ελληνικών αναγνωσμάτων, μεταφράσεων και μη, να την αναφέρουν ως Ισταμπούλ, όπως δηλαδή τη λέει η συντριπτική πλειονότητα των σημερινών κατοίκων της. (Σ.τ.Μ.)

είχε πει η γιαγιά. Οι πρώτοι που τον αναζωογόνησαν ήταν οι μέτοικοι από την Ανατολή που εγκαταστάθηκαν στα μισοεγκαταλειμμένα σπίτια. Στη δεκαετία του 1990 και άλλοι άρχισαν να αντιλαμβάνονται τα πλεονεκτήματα της περιοχής τόσο από πρακτική άποψη όσο και από αισθητική. Πρώτα οι ξένοι καθηγητές που εργάζονταν στα γύρω ιδιωτικά σχολεία, έπειτα διάφοροι συγγραφείς, ζωγράφοι, καλλιτέχνες και επαγγελματίες που νόμιζαν πως είχαν μποέμικη ψυχή κατέλαβαν σταδιακά τα πέτρινα κτίρια που αφηφούσαν το πέρασμα του χρόνου. (Τουλάχιστον αυτές οι νέες ψηφίδες του μωσαϊκού δεν διατάραξαν τους φυσικούς ρυθμούς μας.)

Στην οδό Γκαλάτα Κουλέ (Πύργος του Γαλατά) υπήρχε το κυλικείο «Τίγκρις»⁷ και ιδιοκτήτης του ήταν ο Ντεβράν από το Ντιγιάρμπακιρ. Υπήρχε η φήμη πως στη διάρκεια της πενταετούς φυλάκισής του ως πολιτικού κρατουμένου είχε υποστεί βασανιστήρια. Το ήξερε κι ο ίδιος ότι η νεολαία γι' αυτόν τον λόγο ερχόταν στο μαγαζί του, παρόλο που τα φαγητά του δεν έλεγαν τίποτα. Στ' αριστερά της εισόδου υπήρχε ένας πίνακας που έγραφε πάνω-πάνω «Σπίθα». Ο Ντεβράν δημοσιοποιούσε εκεί στερεότυπα αποσπάσματα από τα σοφά μυαλά του σοσιαλισμού και πρότεινε βιβλία με ποιήματα και δοκίμια. Χάρη σε ένα βιβλίο που αυτός μου πρότεινε συμφιλιώθηκα με την ποίηση, την οποία με είχαν κάνει

⁷ Παραπέμπει στον ποταμό Τίγρη στη νοτιοανατολική Τουρκία. Στα τουρκικά ο Τίγρης είναι Ντίτζλε, άρα η αναφορά του στα τουρκικά ως «Τίγκρις» ίσως παραπέμπει στον κωμωδικό εποικισμό της συνοικίας. (Σ.τ.Μ.)

να αντιπαθήσω στο λύκειο. Εξαιτίας του «Χασρετιντέν πράνγκαλαρ εσκιττίμ»⁸ του Αχμέτ Αρίφ άρχισα να ξεκινώ τη μέρα μου διαβάζοντας ποίηση. Εξαιτίας αυτού του ποιήματος απέκτησα ολόκληρη βιβλιοθήκη ποίησης. Την εποχή που στράφηκα στην ποίηση επίσης έλυνα εξισώσεις με ιδιαίτερη απόλαυση και έκανα πατίνι πάνω σε μια σκακιέρα ψηλά στον ουρανό με αμέτρητα τετραγωνάκια. Όταν βυθιζόμουν στη σιωπή της ποίησης, κατσάδιαζα ακόμη και τη γιαγιά αν τύχαινε να μπει ξαφνικά στο δωμάτιό μου. Διάβαζα τον λαϊκό ποιητή Καρατζάογλαν που έζησε τον 17ο αιώνα, βρίσκοντας ερεθιστικό τον αποσταγμένο ερωτισμό των ποιημάτων του. Το ότι είχα αυνανιστεί διαβάζοντας στίχους του, το είχα κρύψει ακόμη και από τον Ισκεντέρ. Κάτι ποιήματα που είχα γράψει όταν ήμουν στο λύκειο τα έδειξα μονάχα στον Σελτσούκ Αλτούν. Ήταν φίλος του Εουτζένιο και, πιο πολύ από το συγγραφικό ταλέντο, εκτιμούσε τη βιβλιοφιλία του. Όταν αυτός μου είπε «υπάρχει μια ελπίδα», προσπάθησα να πειραματιστώ στη μετάφραση. Τα μεταφραστικά σκαριφήματα που έκανα από τον Μοντάλε και τον Καβάφη ήταν σαν μεταξωτό χαλί από την ανάποδη. «Αν η ψυχή του ποιητή είναι φευγαλέα, τι άλλο να κάνεις;» είχε πει ο Εουτζένιο.

Κάτω από το κυλικείο «Τίγκρις» ήταν ένα μεσιτικό γραφείο, εκεί όπου άλλοτε βρισκόταν το ρολογάδικο του Παναγιώτη Στυλιανίδη. Ο μαστρο-Παναγιώτης

⁸ Έλιωσα τις αλυσίδες μου νοσταλγώντας σε [Hasretinden prangalar eskittim], τίτλος και πρώτος στίχος του δημοφιλούς ποιήματος. (Σ.τ.Μ.)

θα ήταν καμιά εβδομηνταριά χρονών όταν εγώ πήγαινα στο γυμνάσιο· δούλευε μόνος στο μαγαζί του. Δεν είχε απομείνει σχεδόν κανείς πια που να του φέρνει ρολόι για επιδιόρθωση, οπότε καταγινόταν με κάτι πεισματάρικα ρολόγια που του έστελναν μερικοί παλαιοπώλες. Από τότε που είχε μάθει ότι κατάγομαι από την Τραπεζούντα με αποκαλούσε «φύτρα του Πόντου». Χαιρόμουν όταν με άφηγε να παρακολουθώ τη δουλειά του. Με διασκέδαζε η ομοβροντία όταν μονομαχούσαν τα παλιά ρολόγια του τοίχου με τα επιτραπέζια. Ένιωθα να μου κόβεται η ανάσα τη στιγμή που εκείνος τοποθετούσε τη λούπα στο μάτι του και έπιανε το τσιμπίδι. Όταν με το άγγιγμά του ξαναζωντάνευε και ξεκινούσε να δουλεύει το πτώμα ενός ρολογιού, που το έβρισκα τόσο περίπλοκο όσο ο πίνακας ελέγχου ενός αεροπλάνου, μου φαινόταν σαν να ζωντάνευε μια μούμια. Κι αν μ' έπιανε πανικός καμιά φορά με τις διαταγές του, τι να πάρω και τι να φέρω, εκείνος κρυφογελούσε. Στη μέση του πάγκου του στεκόταν ένα ρολόι αντίκα γαλλικής κατασκευής. Παρακολουθούσα με το στόμα ανοιχτό το παρδαλό πουλί μέσα σε κείνο το μετάλλινο κλουβί, που τινάζόταν δεξιά κι αριστερά σε κάθε δευτερόλεπτο. Ήταν κειμήλιο από τον πατέρα του, κι αυτό ο μαστρο-Παναγιώτης μου το χάρισε, πέντε μέρες πριν σταματήσει να χτυπά η καρδιά του μέσα στο μαγαζί. Δεν είχε παιδιά, ήταν ο τελευταίος κρίκος της αλυσίδας των Στυλιανίδηδων που εδώ και τέσσερις γενιές ήτανε ρολογάδες. Μετά τον θάνατό του, η γυναίκα του πούλησε το διαμέρισμά της στη μητέρα μου, πήρε τα

πολυτιμότερα ρολόγια του άντρα της κι επέστρεψε στη Χίο. Στην πινακίδα ανάμεσα στον Πύργο του Γαλατά και την κρήνη του Μπερεκέτ-ζαντέ γράφει:

Ο Ισαάκ Ρουσσώ (1672-1747) περίφημος ωρολογοποιός του παλατιού και πατέρας του φιλοσόφου Ζαν-Ζακ Ρουσσώ έζησε στον Γαλατά από το 1705 μέχρι το 1711.

Καθώς περνώ από μπροστά της μου φαίνεται σαν να ακούω τον γλυκύτατο Παναγιώτη να με φωνάζει «Φύτρα του Πόντου».

«Ρολογάς», έλεγα, ξεσπώντας όποτε με ρωτούσαν τι θα γίνω όταν μεγαλώσω. Κι όταν η γιαγιά ρώτησε τι θα σπουδάσω, «σημειολογία» απάντησα και μετά σώπασα. Το όνειρό μου ήταν να γίνω φοιτητής του Ουμπέρτο Έκο στο πανεπιστήμιο της Μπολόνια. Όταν η Χατζί Ουλβιγέ έμαθε ότι σημειολογία είναι η γλώσσα των σημμάτων είπε: «Παιδί μου, χάζεψες;» Με καθοδήγηση της μητέρας μου, μου έκανε μια πρόταση: αν διάλεγα μηχανολογία ή διοίκηση επιχειρήσεων, θα με σπούδαζε στην Αμερική. Αποτάθηκα σε καμιά δωδεκαριά σχολές σύμφωνα με τις οδηγίες του Εουτζένιο, που είχε κάνει διδακτορικό στο Πανεπιστήμιο του Μπέρκλεϊ. Και επειδή επέμεινε πολύ ο Σελτσούκ Αλτούν πρόσθεσα στη λίστα μου και το ελιτίστικο Πανεπιστήμιο Κολούμπια. Τρεις φορές διάβασα και ξαναδιάβασα μέσα στην ίδια μέρα το γράμμα που με πληροφορούσε ότι είχα γίνει δεκτός στο τμήμα οικονομίας του Κολούμπια.

Την ώρα που συμπλήρωνα την αίτηση έμαθα ότι η σχολή μου έδρευε στη Νέα Υόρκη. Επί τέσσερα χρόνια ήταν σαν να ζούσα λήμμα προς λήμμα την εγκυκλοπαίδεια μιας πόλης. Τη Νέα Υόρκη την απολάμβαναν στην πραγματικότητα μόνο οι άνετοι πλούσιοι και οι θαρραλέοι φτωχοί, όλοι οι υπόλοιποι αρκούσαν στο να φιλοσοφούν τη μετριότητά τους.

Σε μένα τάχα είχε συμβεί κάτι ή μήπως στη χώρα μου; Όταν έπαιρνα το αεροπλάνο από τη Νέα Υόρκη για την Ισταμπούλ αναρωτιόμουν ποια θα ήταν τα νέα πρωτοσέλιδα ρηχότητας που θα συναντούσα και θα με έκαναν να ανατριχιάσω. Πόσοι και πόσοι συμπατριώτες μου δεν έδιναν περισσότερη σημασία στο πέναλτι που έχασε η ομάδα τους, παρά στη διάχυτη διαφθορά, και δεν έπιαναν ποτέ στα χέρια τους εφημερίδα, παρά μόνο κολλούσαν με πάθος σε ξενέρωτες σειρές της τηλεόρασης. Ήμουν προκατειλημμένος ακόμη και για τη βουλή που είχαν ψηφίσει όλοι αυτοί.

Ωστόσο μόλις αποφοίτησα επέστρεψα στην πόλη μου. Λες και θα μείωνα εγώ τον δείκτη ρηχότητας της κοινωνίας. Έπιασα δουλειά στη διαχείριση αμοιβαίων κεφαλαίων μιας μεγάλης τράπεζας. Δεν άντεχα τους αναισθητους υπαλλήλους ούτε τους άξεστους προϊστάμενους, αλλά η ουσία είναι ότι δεν μου άρεσε να μου δίνουν διαταγές. Όταν στο τέλος του πρώτου μήνα υπέβαλα την παραίτησή μου, ήμουν σίγουρος ότι η γιαγιά θα έλεγε: «Απ' τον παππού στον εγγονό.»

Θα δοκίμαζα να κάνω ακαδημαϊκή καριέρα στον τομέα της οικονομίας. Στη Χατζί Ουλβιγέ άρεσαν βαρύ-

γδουποι τίτλοι όπως νομάρχης, στρατηγός, καθηγητής πανεπιστημίου. Υπό τον όρο στο πέρας της διαδικασίας να έχω ανέλθει στη θέση του πανεπιστημιακού καθηγητή, θα χρηματοδοτούσε τις περαιτέρω σπουδές μου στο εξωτερικό. Στο Κολούμπια αγαπημένος μου καθηγητής ήταν ο Ασαέλ Φαρχί, παιδί μιας οικογένειας με ρίζες στον Μπαλατά.⁹ Έκανα αίτηση για το διδακτορικό πρόγραμμα του London School of Economics όπου είχε σπουδάσει κι εκείνος. Με δέχτηκαν στο χειμερινό εξάμηνο οπότε οι διακοπές μου παρατάθηκαν για τρεις μήνες ακόμη. Πήγα για δυο μήνες στην Ιταλία και πέρασα να δω την Έλσα που ήταν διευθύντρια σε μια γκαλερί στη Βενετία. Το σπίτι της θύμιζε στοιχειωμένο πύργο· το μοιραζόταν με μια ζωγράφο που μύριζε διαλυτικό λαδομπογιάς. «Θυμίζεις εκείνους τους παλιούς μεσογειακούς ευγενείς. Το είδος που οι γυναίκες θα ήθελαν διακαώς να εξοντώσουν», μου 'χε πει τότε.

Επισκέφτηκα και τον Αλμπέρτο, που είχε μεταναστεύσει στην Αυστραλία αμέσως μόλις τελείωσε το λύκειο. Ήταν καθηγητής χημείας σ' ένα λύκειο του Σίδνεϋ. Η γυναίκα του τον περνούσε έξι χρόνια· δούλευε στο τμήμα ανθρωπίνου δυναμικού ενός νοσοκομείου. Δύσκολα άντεξα μια βδομάδα στο ξενέρωτο σπιτικό τους. Πήγα με το τρένο, μόνος, μέχρι την Αδελαΐδα. Στη διαδρομή έκανα στάση για δυο μέρες σε έναν απόμερο σταθμό μόνο και μόνο επειδή το μέρος λεγόταν Αραράτ.

⁹ Μπαλατάς, συνοικία της Πόλης κοντά στο Φανάρι, άλλοτε με πολυάριθμο εβραϊκό πληθυσμό. (Σ.τ.Μ.)

Εξαιτίας του Τριστάν είχα μάθει τα λατινικά ονόματα εκατοντάδων άλλων πουλιών εκτός από το δικό του. Κι αφού η γιαγιά δεν μου έπαιρνε ενυδρείο, τη βομβάρδισα κι εγώ απαριθμώντας της τα 27 είδη σκυλοψαρων που κυκλοφορούσαν στις θάλασσές μας. Όσο γνώριζα τους ανθρώπους, εκτιμούσα όλα τα ζώα. Αγαπούσα πολύ τα παιδιά, ιδιαίτερα τα τσαχπίνικα μυξιάρικα κοριτσάκια. Κάποιες φορές ανέβαινα μέχρι την πλατεία Τουνέλ για να δώσω χαρτζιλίκι στα ζητιανάκια. Η γιαγιά έλεγε: «Αν εγώ δεν χαρίσω την περιουσία μου στο Ίδρυμα Προστασίας Παίδων, τότε αυτή την τρέλα θα την κάνεις εσύ.»

Από το Σίδνεϋ πέταξα στην Αλεξάνδρεια και εκεί, περπατώντας στα μέρη όπου έβρισκε κρησφύγετο ο Καβάφης, απήγγειλα από μνήμης το ποίημα που του 'χε βάλει τουρκικό τίτλο: «*Dünya Güzeli*». Μέσα φθινοπώρου επέστρεψα στην Ισταμπούλ. Με είχαν κουβαλήσει υποχρεωτικά στο γαμήλιο τραπέζι ενός συμμαθητή μου από το λύκειο και βαριόμουν. Με είχε πιάσει πονοκέφαλος από το φτηνό κρασί που μας πότισαν. Πριν γυρίσω στο σπίτι κάθισα αποκαμωμένος σ' ένα παγκάκι κάτω από τον Κουλά πιάνοντας κουβέντα με τα παιδιά εκεί, που κατάγονταν όλα από την Ανατολή. Τους απαρίθμησα όλες τις κωμοπόλεις στους νομούς από τους οποίους προέρχονταν, όμως δεν κατάφερα να τα εντυπωσιάσω. Σηκώθηκα με την ελπίδα να έρθω στα ίσα μου όσο θα απολάμβανα την ερημιά μέσα στην απαλή νύχτα. Άρχισα να περπατώ ακολουθώντας το ελαφρό φθινοπωρινό αεράκι. Σ' ένα στενό που δεν θα χωρούσε

να περάσει μήτε ποδήλατο στάθηκα απότομα. Ένα κορίτσι επτά με οκτώ χρονών έκλαιγε μπροστά σ' ένα μονόπατο μισοεγκαταλειμμένο σπίτι που είχε φως. Ήταν ξυπόλητο και φορούσε μια λεπτή αθλητική φόρμα που του έπεφτε μικρή. Έτρεμε ολόκληρο. Δεν μπόρεσα ν' αντισταθώ στη σκέψη ότι τα δάκρυά του ήταν πιο γοητευτικά από μαργαριτάρια. Μου σπάραξε την καρδιά, έβγαλα το σακάκι μου και το έριξα πάνω της. Αυτή η μελαχρινή μικρή με μάτια σαν ελιές ήταν η Χαγιάλ, η κόρη του Ντεβράν. Όταν ήταν μωρό, ο μακαρίτης πατέρας της την έφερνε συχνά πυκνά στο κυλικείο. Ήταν χαριτωμένη και αγαπησιάρια· μόλις με έβλεπε έτρεχε και με αγκάλιαζε γύρω απ' τα πόδια. Ο Ντεβράν είχε πεθάνει από καρκίνο πριν από δύο χρόνια, τότε που ήμουν στη Νέα Υόρκη. Η γυναίκα του είχε παντρευτεί έναν παλιό του φίλο που εκείνος τον έλεγε αποστάτη. Απ' ό,τι είπε η Χαγιάλ, η μαμά της πέθανε την προηγούμενη μέρα στο νοσοκομείο και ο πατριός της την έδιωξε από το σπίτι.

Αν και ήμουν βέβαιος ότι δεν θα πάρω απόκριση, χτύπησα το κουδούνι αυτού του άτιμου κάμποσες φορές απανωτά. Κι ύστερα είπα στο αθώο κορίτσι που εξακολουθούσε να τρέμει: «Σήμερα θα μείνεις σ' εμάς, μικρή Χαγιάλ, κι αύριο πρώτα ο Θεός θα γλιτώσεις απ' αυτόν τον αλκοολικό.» Την πήρα στην πλάτη μου, έκλαψε για λίγο ακόμη με κοφτά αναφιλητά και ύστερα αποκοιμήθηκε πάνω μου. Ένιωθα το ζεστό κορμάκι και άκουγα τους χτύπους της μικρής καρδιάς· οπότε δεν άντεξα, άρχισαν να μου τρέχουν κι εμένα τα δά-

κρυα. Όλοι με ήξεραν για χασομέρη και μέχρι τώρα δεν είχα κάνει καλό κανενός. Η μητέρα μου έμαθε το νέο την ώρα που έβλεπε ένα ψυχαγωγικό πρόγραμμα στην τηλεόραση: «Κυρία Ακιλέ, η πριγκίπισσα αυτή από εδώ και πέρα είναι αδελφή μου.» Το απόγευμα της άλλης μέρας ο Ισκεντέρ κι εγώ κηδέψαμε τη μαμά της Χαγιάλ. Ο πατριός της, έναντι αμοιβής, θα μεταβίβαζε την κηδεμονία του κοριτσιού και θα εγκατέλειπε τον Γαλατά.

Η Χαγιάλ ήταν ικανό παιδί σαν τον πατέρα της. Ξεπέρασε το τραύμα χωρίς να χρειαστεί θεραπεία σε ψυχολόγο. Έγινε μια έξυπνη και ελκυστική κοπέλα. Είναι μαθήτριά στο Αυστριακό Λύκειο και στοχεύει να γίνει παιδίατρος στο μέλλον. Κάνει χωρίστρα στη μέση τα μαλλιά της επειδή έτσι αρέσει σε μένα. Έχει μάθει να λέει τη γιαγιά «Χατζί Νενέ» και τη μητέρα μου «Μαμά Ακιλέ». Παίρνει τη Χατζί Νενέ της και την πάει στον τάφο του παππού, την πάει στα ιαματικά λουτρά του Γκιόνεν και στη μικρότερη αδελφή της που ζει στο Άρτβιν, στον Πόντο. Πότε ακριβώς ζαλώνεται ο άνθρωπος τα ήθη κι έθιμα; Άραγε από την κούνια ακόμα; Η Χαγιάλ πιστεύει ότι όσο εγώ δεν παντρεύομαι δεν θα έρθει η δική της σειρά. Έχει αρχίσει και χολοσκάει, και λέει: «Μαμά Ακιλέ, μπας και θα μείνω στο ράφι εξαιτίας του αδελφού μου;»

Πέρασα τέσσερα χρόνια της ζωής μου στο κτίριο που γειτονεύει με το Βρετανικό Μουσείο. Έκανα 15 λεπτά ποδαρόδρομο από το σπίτι μέχρι τη σχολή. Το πλινθόκτιστο κτίριο από μπροστά θύμιζε τα παιχνίδια λέγκο,

στην είσοδό του είχε μια πινακίδα που έγραφε ότι εκεί είχε ζήσει ο νομπελίστας Μπέρτραν Ράσελ, αλλά την πρόσεξα μόνο αφού μετακόμισα. Σε κάποιες διακοπές του Κουρμπάν Μπαϊράμ¹⁰ μ' επισκέφτηκαν η μητέρα μου με τη Χαγιάλ. Τότε πήγα μαζί της, αφού επέμεινε να το θέλει, στον Ζωολογικό Κήπο του Λονδίνου. Μέχρι τότε δεν είχα πάει ποτέ μου, ούτε σε τσίρκο, επειδή το θεωρούσα σύμβολο σκλαβιάς. Να 'τανε τάχα όνειρο αυτό που είδα στο κλουβί του λιονταριού; Η ματιά μου μαγνητίστηκε από τη ματιά μιας νεαρής λέαινας. Ατενίσαμε υπομονετικά η μία τον άλλο και μετά εκείνη πλησίασε μέχρι την άκρη του κλουβιού τεντώνοντας το κεφάλι της λες κι ήθελε να τη χαϊδέψω. Η οικογένειά της με κοίταζε επίσης, με τρόπο που έδειχνε να συμπάσχει· έμοιαζαν σαν να περιμένουν να δώσω σήμα για να επιτεθούν σε κάποιον στόχο. Όσο για τις τίγρεις και τους πάνθηρες, αρκέστηκαν να μας χαιρετίσουν από μακριά κουνώντας την ουρά τους. Τον επόμενο μήνα τους επισκέφτηκα ξανά. Και πάλι ήμουν ευπρόσδεκτος. Τα ευγενή αιλουροειδή, σκέφτηκα, καταλαβαίνουν με την πρώτη ματιά ποιος είναι φυσικός φίλος τους. Η σκέψη μου πήγε με νοσταλγία στον Τριστάν.

Εδώ κι έξι χρόνια διδάσκω δύο μέρες την εβδομάδα στο Πανεπιστήμιο Μπογάζιτσι.¹¹ Πέρσι που πήρα τον τίτλο του υφηγητή η γιαγιά ρώτησε: «Και τι σημαίνει αυτό;» Της εξήγησα ότι αν ο καθηγητής είναι κάτι σαν

¹⁰ Εορτή της Θυσίας; η θυσία του Ισαάκ από τον Αβραάμ. (Σ.τ.Μ.)

¹¹ Πανεπιστήμιο του Βοσπόρου. (Σ.τ.Μ.)

στρατηγός, τότε εγώ είμαι συνταγματάρχης. «Αν είναι έτσι, μπράβο σου», αποκρίθηκε. Άρχισα να πηγαίνω μια φορά την εβδομάδα στο Πανεπιστήμιο Χας. Δεν βαριέμαι καθόλου να περπατώ μέχρι αυτό το νοσταλγικό κτίριο στην όχθη του Κεράτιου. Μου ζεσταίνουν την ψυχή οι φοιτητές όταν με φωνάζουν «κύριε καθηγητά», αυτοί που μόλις πιάσουν να κερδίζουν λεφτά θα χάσουν όλη τους την αγνότητα. Τον υπόλοιπο χρόνο διαβάζω ποίηση, μελετώ σημειολογία, παίζω σκάκι ή στήνω σπαζοκεφαλιές με σουντόκου. Αν τύχει ποτέ ν' ανέβω¹² στην πόλη, με πιάνει ρίγος από τα άσχημα κτίρια που ορθώνονται σαν κακά φαντάσματα, και με θλίζουν οι άνθρωποι οι οποίοι τρέχουν πέρα δώθε σαν ρομπότ που τους έχουν φορέσει τζιν παντελόνια. Έχω ομολογήσει στον Τριστάν ότι είμαι έτοιμος να αγωνιστώ ακολουθώντας οποιονδήποτε ηγέτη της προκοπής ο οποίος θα έρθει να σώσει τη χώρα από τον βάλτο της ρηχότητας. Πέρα από αυτό δεν έχω βρει κανέναν άλλο λόγο για να απελευθερωθώ από τον Γαλατά.

Το πρώτο καλοκαίρι που επέστρεψα από τη Νέα Υόρκη εγκαταστάθηκα στο διαμέρισμα ιδιοκτησίας της μητέρας μου που παρέμενε άδειο δίπλα ακριβώς από εκείνο της γιαγιάς. Επίπλωσα το σπίτι με αντίκες που προέρχονταν από αρχοντικά του Γαλατά. Το γραφείο όπου δουλεύω, η κουρασμένη καρέκλα μου, τα τρα-

¹² Η Πόλη έχει ανισόπεδη γεωμορφολογία, εξ ου και η προσωνομία της Επτάλοφης. Από τον Γαλατά, για να βρεθεί κανείς στο Πέρα, «ανεβαίνει» από κάποιες αρκετά απότομες ανηφόρες. (Σ.τ.Μ.)

πεζάκια, τα πήλινα αγάλματα είναι τα μέλη της οικογένειάς μου. Όταν άκουσε ότι τα σύστησα στον Τριστάν, ο Εουτζένιο είπε: «Είσαι ο μοναδικός ανιμιστής που ξέρω». Στους τοίχους του σαλονιού που έμειναν ελεύθεροι από βιβλιοθήκες κρέμασα χάρτες. Ανάμεσα στα έργα που ακόμη και η γιαγιά δεν ξέρει από ποιον παππού κληρονομήσαμε, το πιο προκλητικό είναι ένας χάρτης σε χαρακτηριστικό που έφτιαξε ο Σεμπάστιαν Μίνστερ το 1550. Το ντοκουμέντο αυτό, που η Χαγιάλ το παρομοιάζει με μυθιστόρημα κόμικ όλο στριμωγμένο σε μια σελίδα, αποτυπώνει την Πόλη και τον Γαλατά πριν από την Άλωση. Η εικόνα δεν δείχνει καθαρά από πόσες πλευρές περιτειχίζεται η συνοικία μας, ωστόσο ο Κουλάς, που γειτονεύει με ένα υδραγωγείο, θυμίζει φάρο παραφουσκωμένο από τις ορμόνες.

Με όσα λεφτά είχα τιμηήσει από τη γιαγιά, δήτην για σχολικά βιβλία, απέκτησα μια συλλογή από παλιά βιβλία με χάρτες. Για να μπορώ να τα μελετήσω, είχα κάνει ως και φροντιστήριο λατινικών. Σε κείνους τους χάρτες δεν έχω συναντήσει μήτε ένα τοπωνύμιο που να μην ήταν ποιητικό. Γράμμα γράμμα τα μελετώ και με αιχμαλωτίζουν μέσα στα τείχη τους. Με ταξιδεύουν σε μαθήματα ιστορίας, σαν να θέλουν να μου δείξουν όσο το δυνατόν πιο ζωντανά τα δεινά που υποφέρει η ανθρωπότητα από τα λάθη ορισμένων προσώπων. Τους λέω σε έξι διαφορετικές γλώσσες «Μα εγώ δεν είμαι παρά ένας ακαμάτης» και τους στεναχωρώ.

Ο Αλμπέρτο, που η μητέρα του τον έβαζε να ακούει κάθε βράδυ μισή ώρα κλασική μουσική για να ανοίξει

το μυαλό του, αντέγραφε σε κάθε ευκαιρία από την κόλλα μου όταν γράφαμε διαγώνισμα. Εγώ παρομοιάζω την κλασική μουσική με τυραννικά νανουρίσματα ενώ τη λαϊκή μουσική με τουρλού σε κονσέρβα. Πολλά καταστήματα που πουλάνε μουσικά όργανα είναι μαζεμένα στην οδό Γκαλίπ Ντεντέ που συνδέει τον Γαλατά με τη λεωφόρο Ιστικλάλ. Περνώ με γρήγορο βήμα από μπροστά τους για να μη με λερώσουν με αντι-μουσικές νότες τα όργανα που είναι στις βιτρίνες. Όταν το άκουσε αυτό, η Χαγιάλ είπε: «Το ξέρεις ότι κάνεις τον άλλον να γελάσει και να προβληματιστεί ταυτόχρονα;» Οι νότες της δικής μου μουσικής είναι ο ήχος του αέρα που περιδινίζεται διαρκώς μες στον λαβύρινθο της συνοικίας μας, οι στριγκλιές των γλάρων, το σφύριγμα των βαποριών, η φωνή του μουεζίνη από το τζαμί, ο ήχος της καμπάνας, το γέλιο κάποιου κοριτσιού· όλα όσα γίνονται με φυσικό τρόπο και χωρίς αντάλλαγμα. Κι αν τραβήξει η καρδιά μου ν' ακούσω συμφωνική μουσική, ξεκινώ να κάνω ένα μ-α-κ-ρ-ύ ταξίδι.

Τα έσοδά μας από τα ενοίκια μαζεύονται στον τραπεζικό λογαριασμό της γιαγιάς. Αφού αφαιρεθούν τα έξοδα, το υπόλοιπο μοιράζεται μισό-μισό σε λίρες Τουρκίας και σε δολάρια και μπαίνει σε δυο λογαριασμούς καταθέσεων προθεσμίας στο όνομα και των τριών μας. Απαγορεύεται όμως ν' αγγίξουμε, η μητέρα μου κι εγώ, αυτούς τους λογαριασμούς. Η γιαγιά καταθέτει κάθε μήνα στον λογαριασμό μου 7.500 δολάρια, ποσό αυξομειούμενο ανάλογα με τον μισθό που παίρνει ο πρωθυπουργός. Είμαι σίγουρος ότι ο μισθός της μητέρας

μου ακολουθεί εκείνον του προέδρου της δημοκρατίας. Η Χαγιάλ, όταν παίρνει το χαρτζιλίκι της, πρέπει να φιλάει το χέρι της Χατζί Νενέ. Εγώ κάνω συλλογή από ρολόγια χειρός και πάω σε θεματικά ταξίδια. Η ελευθερία μου πηγάζει από το γεγονός ότι δεν έχω λόγο να μαζεύω λεφτά. Όταν ήμουν φοιτητής είχα βάλει στόχο να μάθω τα φρούρια, τις αρχαίες γέφυρες, τους φάρους της Ανατολής¹³ κι έτσι την είχα γυρίσει από άκρη σ' άκρη. Πήγα στη Γενεύη για τις βιτρίνες των καταστημάτων ρολογιών, στην Τενερίφη για τις φάλαινες όρκα, στην ακτή Ντραρίτζ Μπέι για τον παράδεισο των πουλιών, στο Ομάν για τα σαλάχια, και στην Οδησό για μια παρτίδα σκάκι με έναν τραβεστί δεξιότεχνη σκακιστή. Όταν ήμουν στο πάρκο προστασίας άγριας φύσης «Harnas» στη Ναμίμπια, η Μαριέτα και ο Σαλκ έμειναν έκπληκτοι την ώρα που κάναμε πικνίκ για το ότι δεν είχα αναγνωρίσει τη σιωπηλή κυρία που βρισκόταν στην παρέα. Η Μαριέτα και ο Σαλκ είναι δύο κατά το ήμισυ εξημερωμένα λιοντάρια: όσο για τη γυναίκα με τα μενεξελιά μάτια αποδείχθηκε πως ήταν το αστέρι του Χόλιγουντ που ακούει στο όνομα Αντζελίνα Τζολί.

Η Χαγιάλ κάνει χάξι αυτούς που ψαρεύουν από τη γέφυρα του Γαλατά. Τη συνοδεύω όταν τύχει να είναι κακιωμένη με τον φίλο της. Σύμφωνα με τα περίεργα λάβαρα που κρέμασε η Δημαρχία της Ισταμπούλ

¹³ Ανατολή στη γλώσσα των γηγενών ελληνόφωνων είναι αυτή που σήμερα συνηθίζεται να λέγεται Ανατολία (από την αγγλική εκδοχή της λέξης) ή και Μικρά Ασία. Στη μετάφραση εδώ προτιμήθηκε η παλιότερη ελληνική εκδοχή: Ανατολή. (Σ.τ.Μ.)

στις κολόνες της γέφυρας, σήμερα 29 Μαΐου 2008 είναι η 555η επέτειος της άλωσης της Πόλης! Όστε λοιπόν αύριο γίνομαι τριάντα τριών χρονών. Τα παραδοσιακά εκείνα λάβαρα μου θυμίζουν πάντα τα γενέθλια που ποτέ δεν γιορτάζω. Ο Όσκαρ Ουάιλντ έλεγε: «Μετά τα είκοσι πέντε όλοι είναι συνομήλικοι.»

Πρέπει να βρω έναν τηλεφωνικό θάλαμο να τηλεφωνήσω στη Μαντάμ Όλγα που νομίζει ότι εγώ είμαι ο γαλατιανός Εγγκίν. Από τότε που της διάβασα ποιήματα του συμπατριώτη της Γιόζεφ Μπρόντσκι -και όχι επειδή έκανα έρωτα με δυο κοπέλες ταυτόχρονα- η Όλγα, συνταξιούχος καθηγήτρια, με αποκαλεί με τη χαρακτηριστική προφορά της «Σουλτάνε μου».